

У контексті завдань музейної педагогіки важливе місце відведено музеям при навчальних закладах, які можна розглядати як творчі лабораторії з вироблення в підростаючого покоління здатності до самостійних суджень та відстеження причинно-наслідкових зв'язків, виховання історичної свідомості та морально-етичних ціннісних орієнтацій, застосування різних видів практичної пошуково-дослідницької та творчої діяльності. Сьогодні в Україні функціонує розлога мережа таких музеїв, яка налічує більш ніж чотири тисячі закладів у освітній галузі. На державному рівні сформовано нормативно-правову базу. Зокрема, з метою удосконалення змісту, форм та засобів музейної, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи наказом від 22.10.2014 № 1195 Міністерства освіти і науки України затверджено «Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» [6].

У ньому зазначається, що своєрідний динамічний та інтерактивний освітній простір таких осередків має сприяти залученню молоді до краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи, вивченню історико-культурних та природних надбань рідного краю, поглибленню загальноосвітньої та допрофесійної підготовки молоді засобами позакласної, позашкільної роботи, залученню молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України. Основні концептуальні положення музейної педагогіки мають на меті заглибити молодь у навчальний процес, урізноманітнити його, залучити інноваційні технології сформувати національно-свідомих громадян країни.

Музейна педагогіка у сучасному освітньому просторі України обов'язково повинна мати різні підходи та методики, виходячи з її регіонального устрою, традицій, мови, культури, світогляду, адже у сфері освіти, до якої активно долучається музей, відбувається "перехід від ідеї "освіченої людини" – до ідеї «людини культури». Відтак, метою освітнього процесу визнається формування у ході міжкультурного діалогу творчої розвинутої особистості, здатної сприйняти у своїй свідомості ціннісний потенціал інших культур і зробити це без відмови від власних суджень і поглядів [5, с. 6].

З огляду на викладене вище можна узагальнити, що музейна педагогіка набирає форми більш усталеної практики духовно-морального виховання особистості. Сьогодні проводяться комбіновані форми роботи з учнями, залучаються при цьому інноваційні технології, що змушує учнів максимально сконцентрувати увагу на вивченні певних тем і підвищує засвоєння теоретичної інформації і мотивування до навчальної діяльності. Не менш важливою є музейна педагогіка і для вчителів, оскільки вона надає можливість відійти від класно-урочної роботи і набути нових навиків у власній діяльності. Музейна педагогіка зумовлює справжню «революцію в навчанні», закликаючи учнів і студентів стати активними учасниками власного навчання, шляхом творення, експериментування з використанням високотехнологічних процесів та усвідомленням краси навколишнього світу через дизайн музейних предметів.

Висновки. Аналіз наукової літератури і власні спостереження дали змогу зробити висновок, що формування культурної компетентності можна здійснити шляхом прищеплення історичної науки. Дана дисципліна дасть змогу насадити не тільки основні принципи освіченості, а також надасть потшох до всебічного розвитку особистості. Музей, місце де цей шлях можна пройти значно швидке і якісніше. Насадження історичної науки важливо також з точки виховання почуття патріотизму до минулого нашої країни. Саме завдяки героїчним сторінкам історії формується покоління, яке має повагу до колишнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки *Науково-методичний збірник «Проблеми освіти»*. Київ, 2015. № 85. С. 48-52.
2. Павлова Г. О. Основи музейної педагогіки А. Ф. Луньова. *«Луньовські читання» матеріали науково-практичних семінарів*. Харків, 2014. С. 5–13.
3. Караманов О. В. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. Київ, 2012. № 3. С. 5 – 12.
4. Квас О., Земан. І. Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору. *Молодь і ринок*. Львів, 2019. № 5. С. 12–17.
5. Караманов О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. Київ, 2012. № 2. С. 8–11.
6. Наказ Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України.

УДК 371

Федоришин Павло,
студент магістратури,
СумДПУ імені А.С. Макаренка, м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ІСТОРІЇ МІЖПРАВОСЛАВНИХ ВІДНОСИН В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню історії міжправославних відносин в незалежній Україні як одному з аспектів становлення незалежності країни. В роботі проаналізовано праці українських дослідників щодо

становлення і розвитку православних конфесій в Україні в 90-ті роки ХХ ст. Окреслено перспективи подальшої спільної роботи спеціалістів різних галузей знань щодо розв'язання православного міжконфесійного конфлікту в Україні.

Ключові слова: міжправославні відносини, православні конфесії, міжконфесійні відносини, Українська православна церква Московського патріархату, Українська православна церква Київського патріархату, Українська автокефальна православна церква.

Fedorishin P.V. Problems of studying the history of inter-Orthodox relations in independent Ukraine in educational institutions. The article is devoted to the study of the history of inter-Orthodox relations in independent Ukraine as one of the aspects of the country's independence. The paper analyzes the works of Ukrainian researchers on the formation and development of Orthodox denominations in Ukraine in the 90s of the twentieth century. Prospects for further joint work of specialists in various fields of knowledge to resolve the Orthodox interfaith conflict in Ukraine are outlined.

Keywords: inter-Orthodox relations, Orthodox denominations, inter-confessional relations, Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate, Ukrainian Orthodox Church of the Kyiv Patriarchate, Ukrainian Autocephalous Orthodox Church.

Через демократизацію суспільного та культурного життя релігійна тематика стає важливою сферою наукових досліджень в незалежній Україні. Українські дослідники намагались відтворити всю палітру релігійної історії. Дослідників турбувало питання відродження релігійного життя, а саме трансформація православних конфесій в Україні та їхня діяльність в нових політичних умовах.

Актуальність цієї теми зумовлена нагальним завданням систематизувати та проаналізувати літературну базу, присвячену православним конфесіям в Україні в 90-ті роки ХХ ст. Адже саме кін. 80-х – 90-ті роки стали активною фазою міжцерковного конфлікту, що мав не лише релігійне, але й політичне забарвлення. Опрацювання історіографічної бази дозволить об'єктивно поглянути на цю проблему і виявити прогалини у висвітленні суттєвих питань, пов'язаних з розбудовою громадянського суспільства в Україні.

Однією з перших праць, в якій досить кваліфіковано аналізувалась релігійна ситуація кінця 1980-х – початку 1990-х років в Україні у контексті соціальних і духовних процесів була монографія «Сучасна релігійна ситуація в Україні: стан, тенденції, прогнози» [17].

Стан і розвиток релігії в Україні в кінці 1980-х – першій половині 1990-х років також висвітлено у праці В.Єленського і В.Перебенесюка «Релігія. Церква. Молодь» [5]. Базуючись на великому фактичному і конкретному соціологічному матеріалі автори простежили релігійно-інституційні процеси у взаємозв'язку з розвитком політичної ситуації в Україні, проаналізували стан релігійності та секулярні процеси, висвітлили рівень релігійності молоді, місце релігії у системі ціннісних орієнтацій молодого покоління.

Досліджуючи проблеми взаємин між православними конфесіями і міжрелігійне напруження кінця 1980-х – початку 1990-х років в Україні В.Перебенесюк здійснив соціологічне опитування у листопаді – грудні 1991 року, результати якого знайшли своє місце у праці: «Межконфессиональные отношения и межцерковный конфликт на Украине. (Результаты социологического исследования)» [11]. Збір інформації про стан міжконфесійних взаємин й оцінка віруючими актуальних проблем релігійно-церковного життя був здійснений в областях України, де було опитано 1202 віруючих – представників провідних конфесій України. У Херсонській області за допомогою інтерв'ю було проведено експертне опитування священнослужителів, керівників релігійних об'єднань, церковного активу і спеціалістів у сфері державно-церковних стосунків. Актуальні проблеми національно-релігійного відродження в кінці 1980-х – першій половині 1990-х років висвітлено в монографії М.Рибачука, О.Уткіна, М.Кириюшка «Національне відродження і релігія» [12], де головну увагу зосереджено на історичних витоках національно-релігійного відродження, ролі релігії та Церкви у державотворчому процесі.

Автори вважають, що релігійні об'єднання своєю подвижницькою діяльністю здатні вплинути на оздоровлення форм національного буття нації, культуру, традиції, спосіб життя українських громадян. Таким чином, релігія може бути фундаментом для інтегруючої національної ідеї. Однак ці структури повинні виходити з того, що відродження не означає повернення до певної вихідної точки, а воно відкриває шлях до національного розвитку [12, с.205].

У дослідженні відчутні авторські симпатії щодо певної конфесії, а саме УПЦ КП. Так, створення Київського патріархату, на думку авторів, стало «логічним завершенням історичної архітектури та еволюції української національної ідеї, національної ідеології» [12, с.17], а відновлення діяльності УАПЦ в 1993 році ускладнило міжцерковну ситуацію [12, с.18]. Дещо упереджені автори й щодо діяльності УПЦ.

Національне відродження і процес становлення автокефальної церкви в Україні в кінці 1980-х – початку 1990-х років проаналізовано в колективній монографії «Історія релігій в Україні» [7]. Досліджено в ній також проблеми функціонування Православних церков в Україні в контексті міжцерковного конфлікту і мінімізації міжправославних суперечностей.

Значний інтерес для дослідників діяльності православних конфесій в окреслений період являє праця випускника Київської духовної академії УПЦ О.Драбинка «Православ'я в посттоталітарній Україні (віхи

історії)» [4].

Досліджуючи реалії того періоду, автор значну увагу приділив розколам у православ'ї України, досить детально висвітлив процеси унезалежнення УПЦ, що мали місце у 1990–і роки. О.Драбинко підняв проблему автокефалії і єдності православ'я в Україні. Працюючи над дослідженням, автор використав значний масив маловідомих документів, в тому числі і свідчень очевидців досліджуваних подій. Науковець дещо упереджено ставиться до діяльності УПЦ КП та УАПЦ, вважаючи, що Українська православна церква в єдності з Московським патріархатом є суттєвим фактором стабільності для українського суспільства, сприяє зміцненню цілісності країни, а тому, на думку дослідника, є закономірним результатом не лише її канонічності, але й конструктивної ролі в історії сучасної України [4,с.227]. В той же час історія й ідеологія автокефальних рухів в Україні, на думку автора, наочно свідчать про їх антицерковну й антиправославну сутність.

Публіцистичною є також праця С.Боруцького «Держава. Церква. Людина: державно–церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності 1992– 2002 рр.» [2]. До неї увійшли авторські інтерв'ю, статті, нариси, інформаційні повідомлення, рецензії, вперше опубліковані матеріали та окремі документи. Публікації відбивають різноманітні аспекти названої проблеми. Автор, на відміну від більшості авторів публіцистичних праць на релігійну тематику, намагався уникнути спроб подавати релігійні події з точки зору тієї чи іншої конфесії.

Таким чином, історіографічний аналіз стану вивчення проблеми становлення та розвитку православних конфесій в Україні у зазначений період свідчить про посилення наукового інтересу українських дослідників до даної тематики. Попри різнобічне висвітлення подій і фактів релігійного життя в Україні в 90–ті роки ХХ ст. цілий ряд питань все ще залишається поза увагою наукових розвідок. Так, дослідники, залишаючись прихильниками тієї чи іншої православної конфесії, визначають причини міжцерковних конфліктів на основі особистісного фактору, що іноді має емоційний і заангажований характер. Крім того, у вказаних працях зазначені проблемні питання міжконфесійних відносин не завжди поєднувались з формулюванням конкретних пропозицій щодо їх вирішення. Разом з тим необхідно зазначити, що питання подолання кризи в сучасному українському православ'ї актуальне сьогодні як ніколи. Адже соціально–політична стабільність у країні в значній мірі залежить від релігійного фактору, а саме від якості державно–церковних та міжконфесійних відносин.

Наявність нерозв'язаних проблем у цій сфері суспільного життя обумовлює необхідність їх подальшого комплексного дослідження спеціалістів різних галузей знань.

Сучасні міжправославні конфлікти навколо храмів мають і іншу особливість: вони відбуваються у тих випадках, коли парафія має намір змінити юрисдикцію, тобто перейти від підпорядкування одному релігійному центру до іншого. Здебільшого ЗМІ повідомляли про перехід від УПЦ до УПЦ КП (хоча було й навпаки). Тут ми стикаємося із однією дуже цікавою проблемою релігійного життя українців: більшість з них, ймовірно, не знають до якої конкретно юрисдикції вони відносяться. Якщо 2005 р. соціологічні дослідження фіксували більшу прихильність до Київського патріархату, то аналітики пояснювали вибір відповідної відповіді переважно психологічними чинниками: особа, яка не орієнтується у церковних питаннях скоріше обере те, що їй ближче, знайоміше і своє (Київ), аніж віддалене, невідоме та чуже (Москва). Нагадаймо у цьому контексті, що у грудні 1991 р. на референдумі 92% громадян України проголосували за незалежність держави від Радянського Союзу (а відтак і від Росії та Москви). Проте вже у 2010 р. Центр Разумкова фіксував превалювання симпатиків Української православної церкви (Московський патріархат).

Для адекватного розуміння міжправославних відносин необхідно прояснити причини виникнення «православної різноманітності». З нашої точки зору, виникнення УАПЦ та УПЦ КП було спричинено політикою.

Необхідно розуміти, що у міжправославних відносинах в Україні, як і у релігійній ситуації в цілому, завжди матимуть місце політичні чинники і часто – закордонні. «Якби у 1992 р. у суто церковні справи не втручалися світські сили, то я впевнений, – відзначав митрополит Харківський та Богодухівський Никодим, – що сьогодні б Православ'я мало б інший образ, об'єднувало б усіх» [Цит за.: 4, 93].

Нині, окрім існуючих конфліктів та різного роду непорозумінь між представниками православних церков, існують також різноманітні контакти та співпраця. У першу чергу йдеться про спільну роботу в радах церков, і, особливо, у Всеукраїнській раді церков та релігійних організацій. З 2005 р. члени цієї ради збираються за власною ініціативою (а не з ініціативи держави) реструктурували її та видали цілий ряд документів з важливих і актуальних суспільно–політичних та духовно–моральних проблем [8]. Позитивний досвід роботи ВРЦіРО та інших міжцерковних структур, у т.ч. рад при міністерствах, свідчить, що, не дивлячись на різні тлумачення канонів та подій 1990–х рр., представники православних церков можуть мати контакти і співпрацювати у тих сферах, де вони вважають має бути «голос Церкви».

Підсумовуючи, підкреслимо кілька важливих тез. Розділення православ'я та міжправославні конфлікти є результатом політизації православ'я у 1990–х рр.

Дослідники, залишаючись прихильниками тієї чи іншої православної конфесії, визначають причини міжцерковних конфліктів на основі особистісного фактору, що іноді має емоційний і заангажований характер.

Однією з найважливіших проблем раціонального та компетентного вивчення історії цього періоду є той факт, що питання сучасного розвитку православ'я в Україні деякі автори намагаються подати переважно у соціально політичній, а не релігійнознавчій площині. Такі автори найбільшу увагу приділяють описовій стороні подій в православному житті України, застосовуючи при цьому аналіз переважно суб'єктивних чинників, що не дозволяє їм виявити підгрунтя виникнення й існування внутрішньоправославного конфлікту. Це змушує авторів, особливо представників тієї чи іншої православної течії, зводити причини конфлікту до особистісного фактору (особистісних позицій основних фігурантів православного простору) і, відповідно, робити помилкові висновки щодо перспектив розвитку міжправославних відносин в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми державно–церковних відносин в Україні: Наук. зб. / ред. кол. В.Д. Бондаренко, А.М. Колодний (гол. ред.) та ін. К.: «ВіП», 2001. 206 с.
2. Боруцький С. Держава. Церква. Людина: Державно–церковні відносини у дзеркалі сучасності 1992–2002 рр. Львів: Афіша, 2003. 552 с.
3. Волова Л. Межконфессиональные отношения как феномен современной культуры. Запорожье: Просвіта, 2002. 180 с.
4. Драбинко А. Православие в посттоталитарной Украине (вехи истории). Київ: Изд. Свято–Успенской Киево–Печерской Лавры, 2002. 288 с.
5. Єленський В. Релігія. Церква. Молодь. Київ: Вид–во А.Л.Д., 1996. 160 с.
6. Здіорук С.І. Етноконфесійна ситуація в Україні та міжцерковні конфлікти / Нац. ін–т стратег. досліджень. Київ, 1993. (Наукові доповіді. Вип.9).
7. Історія релігій в Україні у 10–ті т. Релігія і Церква років незалежності України / за ред. А.Колодного. Дрогобич: Коло, 2003. 615 с.
8. Колодний А. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції. Київ: Світ знань, 1999. 52 с.
9. Курас І.Ф. Релігія і політика в сучасній Україні (Кесарево – кесарю, а Боже – Богу). Ін–т політ. і етнонац. досл. НАН України. Київ: 2000. 272 с.
10. Петрик В.М., Остроухов В.В. Сутність духовно–релігійної складової національної безпеки України. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки і оборони. Київ 2008. №1 (1). С.91–96.
11. Перебенесюк В.П. Межконфессиональные отношения и межцерковный конфликт на Украине. (Результаты социологического исследования). Укр. науч. исслед. ин–т проблем молодежи Київ, 1992. 109 с.
12. Рибачук М.Ф., Уткин О.І., Кирюшко М.І. Національне відродження і релігія. Київ: Асоціація «Україно», 1995. 208 с.
13. Романюк В. Патріарх Володимир або спогади про батька: Документальний нарис. Київ: Просвіта, 2000. 142 с.
14. Саган О. Основні проблеми європейського розвитку православ'я / Ред. Кол.: А.М. Колодний, П.Л. Яроцький (гол. ред.) та ін. // Християнство: контекст світової історії і культури. Науковий збірник. Київ, 2000. С.41–44.
15. Сергієнко Г. Роль конституційно–правового регулювання відносин держави і релігійних організацій у гарантуванні свободи віросповідання в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2004. 21 с.
16. Слободянюк П. Українська церква: історія руїни і відродження. Хмельницький, 2000. 266 с.
17. Сучасна релігійна ситуація в Україні: стан, тенденції, прогнози / НАН України. Ін–т філософії. Відділення релігійнознавства; Ред. кол.: П.І. Косуха (відп. ред.), В.Є. Єленський, А.М. Колодний. Ч.1. Київ, 1994. 175 с.

УДК 94:327(082)

Ходун Едуард,
магістрант СумДПУ імені А.С.Макаренка
м. Суми, Україна

РОСІЙСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ СРСР ІЗ США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЄЮ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена дослідженню ролі Російської православної церкви в міжнародній політиці СРСР з союзними країнами у часи Другої світової війни.

Ключові слова: *Російська православна церква, Московський патріархат, Друга світова війна, СРСР, релігійна свобода, новий курс*

Khodun Eduard. The role of Russian Orthodox Church in international Relationships between USSR, USA and Great Britain during the World War II. The article is dedicated to research the role of Russian Orthodox Church in USSR international politics with the allied countries during the World War II.

Key words: *Russian Orthodox Church, Moscow Patriarchate, World War II, USSR, religious freedom, new course*

Вже декілька поколінь людей сприймають релігійні переконання як частину виключно приватного життя, але й дотепер діяльність церков та релігійних об'єднань має більш широке значення. Навіть у атеїстичному Радянському Союзі релігійний вплив займав важливе місце. Факт швидкого відродження діяльності Російської православної церкви під час Другої світової війни, особливо у світлі попередніх років тяжких гонінь, викликає неабияку цікавість. При цьому піднесення ролі релігійних організацій співпадає з загальним оновленням системи міжнародних відносин, з перетворенням СРСР на одну з наддержав післявоєнного світу.